

Udeskole

– viden i virkeligheden

En kort vejledning om
udeskolens praksis og didaktik

Udeskole – viden i virkeligheden

En kort vejledning om udeskolens praksis og didaktik

Forfattere: Malene Bendix, Skoven i Skolen og Karen Barfod, VIA University College.

Udgivelse: Hæftet er udgivet af Skoven i Skolen og VIA University College i 2012 med støtte fra Aage V. Jensens Naturfond og Friluftsrådet.

© Skoven i Skolen og forfatterne

1. udgave, 1. oplag

Oplag: 5.000

ISBN 978-87-992310-7-2 (tryk)

ISBN 978-87-992310-8-9 (elektronisk)

Layout, tegninger og grafik: Eva Wulff, Grafisk Tegnesteue.

Fotografer:

Frank Juel (udeskole på Hammerum Skole) side 1, 16,

Henrik Bjerg (udeskole på Bjedstrup skole) forside, side 9, 21, 25, 28, bagside

Henning Bagger, Scanpix, side 29

Jørn Kildal, side 27

Malene Bendix (udeskole på flere forskellige skoler mm.) forside, side 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, bagside

Martin Einfeldt (udeskole på Gl. Rye Skole) side 2, 3, 6,

Pia Hagensen (udeskole på Ølsted Sogneskole) side 19

Ruth Rønn (udeskole på Danmarksgades skole) forside

Simon Høgsberg (Genplant Planeten) side 12, 30

Stinne Krarup Nielsen (udeskole på Bybækskolen) side 1, 11

Danmarkskortet side 5 stammer fra Bentsen et al 2010. Figuren er oprindeligt udarbejdet af Hans Skov-Petersen og her sat grafisk op af Eva Wulff.

Hæftet kan rekvireres på papir hos:

Skoven i Skolen

Amalievej 20

1875 Frederiksberg C

Telefon: 3324 4266

E-mails: info@skoven-i-skolen.dk og info@udeskole.dk.

Du kan også hente hæftet gratis som pdf-fil på hjemmesiderne www.skoven-i-skolen.dk og www.udeskole.dk. Søg på Pixididaktik.

På hjemmesiden www.skoven-i-skolen.dk kan du finde idéer til udeskole i alle skolens fag og klassetrin. På hjemmesiden www.udeskole.dk kan du finde teori og praksis om udeskole.

Du kan supplere med hæftet "Slip dem ud – en vejledning om udeskole og naturklasser", som blev udgivet af Skoven i Skolen og Københavns Kommune i 2003. Det findes også som pdf-fil på www.udeskole.dk og kan fås på papir for 80 kroner + forsendelse.

Tak til Dorte Vind, pædagogisk konsulent i Esbjerg Kommune, og Lars Hansen, lektor på Den Frie Lærerskole, for kritisk og konstruktiv gennemlæsning.

Introduktion

Hæftet her handler om udeskolens praksis og didaktik. Det samler viden, erfaringer og gode idéer i en kort og enkel form – og lægger op til debat om, hvordan vi underviser i udeskolen.

Udeskole breder sig nedefra overalt i Danmark. Masser af lærere, elever, forskere og formidlere får hver dag nye erfaringer – og udvikler, forbedrer og diskuterer udeskolens didaktik. Vi er kun på vej, men perspektivet er stort. Hvis vi forholder os åbent, reflekteret og nysgerrigt til dette nye felt, kan vi være med til at skabe fremtidens skole. En skole, hvor børn arbejder med skolens fag i teori og praksis – med hoved, hjerte og krop i spil – og i samspil med den natur og kultur, de er en del af.

Hent selv mere viden om udeskolens didaktik ved at besøge udeskoler i nærheden af dig, ved at læse i de mange gode bøger om udeskole, som er kommet de sidste år – og ved at læse mere på www.skoven-i-skolen.dk, www.udeskole.dk og andre netsteder.

Indhold

Introduktion	1
Hvad er udeskole	2
Ud med skolens fag	3
Skolen uden mure	4
Udeskole i Danmark	5
Udeskolelærer	6
Udeskolens klasseværelser	8
Rammer, rutiner og udeskoleklasseledelse	10
Organisering af en udeskoledag	12
Grupper	13
Hvad kan naturen	14
Lidt om at overleve	15
Rejsen	16
Dagbog, refleksion og evaluering	18
Planlægning af udeskole	20
Udeskolens indhold	22
Eksempel på et udeskoleforløb	23
Udeskolens potentiale	24
Oplevelse, handling forståelse	27
Børnenes udeskole	28
Udeskole og samfundet	29
Udeskole og fremtiden	30
Litteratur	31
Link og stikord	32

Hvad er udeskole?

Udeskole i Danmark

I 2008 definerede Foreningen Udeskole-Net udeskole i Danmark sådan:

Udeskole er pædagogiske arbejdsformer, hvor undervisningen regelmæssigt foregår udenfor skolens mure.

Vejledende underpunkter kan være følgende:

- Tilegnelse af viden, færdigheder og holdninger skabes gennem oplevelser, handlinger, dialog og refleksion.
- Undervisningen kan foregå i skolens nærmiljø, i naturen, i samfundslivet og i kulturelle institutioner.
- Skolens fag kan aktiveres i en integreret undervisning, hvor undervisningen ude og inde har nær sammenhæng.

Lær både inde og ude

Udeskole er ikke bare en ugentlig skovtur. Det er en pædagogisk arbejdsmetode, hvor undervisningen udendørs integreres i den almindelige undervisning i klassen – og støtter og styrker denne. Eleverne afprøver den teoretiske viden og de færdigheder, de får indendørs, ved at arbejde konkret med dem i uderummet. De bruger fagene aktivt.

Stedets betydning

I Sverige har forskerne omkring Nationell centrum for Utomhuspedagogik, Lars Owe Dahlgren og Anders Szczepanski, arbejdet med stedets betydning for læringen – at uderummet ikke blot er et sted at lære, men også et objekt for læringen. De autentiske genstande, landskaber og personer udgør læringens indhold. Det er bronzealderen vi lærer om, når vi står på højen og vejer bæltespændet i hånden. Det er griseproduktion vi lærer om, når vi besøger landmanden og indånder ammoniakken. Stedet er læringens indhold. Det er centralt, at uderummet tilbyder sammenhæng mellem læringens indhold og de genstande, der arbejdes med. En oplevelse af et hele og en direkte kontakt mellem eleven og verden i en aktionsbåren proces er kernen i læreprocessen.

De måler, beregner, saver og slår knob, for at bygge en bivuak til at overleve i. De læser og tæller og sammenligner og jagttager, for at finde ud af, hvad det var for et kryb, der røg i faldfælden i nat. Drivkraften er nødvendighed og nysgerrighed. Og alle fag kan inddrages – enten enkeltvis, så man arbejder koncentreret med dansk i skoven, historie i kirken, matematik ved kysten – eller i tværfaglige forløb.

Ud med skolens fag

Alle fag – alle klassetrin

De fleste fag kan flyttes ud i uderummet. Ikke alle dele af hvert fag egner sig til undervisning ude – men mange gør. Udeskole er en anden måde at tænke undervisning på – og ofte kommer idéerne let, når man først har vænnet sig til tankegangen. Der findes allerede nu mange udeundervisningsmaterialer og idéer i bøger og på hjemmesider som www.skoven-i-skolen.dk og www.udeskole.dk – og der udvikles hele tiden flere.

Inde – ude – inde

Udeskole arbejder med bevægelsen inde – ude – inde. Inde arbejder klassen teoretisk med lærestoffet – og forbereder turen ud. Ude arbejder eleverne praktisk med konkrete aktiviteter, som anskueliggør lærestoffet direkte. Tilbage i klasseværelset er der tid til refleksion, bearbejdning og evaluering af det lærte.

Mange former for udeskole

Der findes mange former for udeskole. Nogle skoler arbejder ude hver torsdag året rundt. Andre tager en udedag i sommerhalvåret fra påskeferien til efterårsferien. Udeskole kunne også være to timer over middag hver dag. Fælles er regelmæssigheden – at lærere, elever og forældre ved, hvornår klassen går ud og kan forberede dette med varmt tøj og store madpakker. Og at undervisningen er planlagt, så udeundervisningen målrettet supplerer undervisningen i klasseværelset.

Er undervisningen ude ikke regelmæssig, kaldes det udeundervisning eller udendørspædagogik.

Primære direkte erfaringer og sekundære reflekterede erfaringer

Den amerikanske didaktiker John Dewey (1859-1952) skelner mellem primære direkte erfaringer og sekundære reflekterede erfaringer. Når sansningen og handlingen er blevet en kropslig erfaring, kan disse indtryk fortolkes og begrebsliggøres gennem refleksiv behandling – gennem tænkning. Der bør ske en vekselvirkning mellem "Hands on" og "Minds on", for at få længerevarende resultater. Nutidens erfaringer skal sættes sammen med de tidligere erfaringer, og række frem mod kommende erfaringer. Dette kræver, at læreren er bevidst om progressionen i undervisningens indhold og kontinuiteten i barnets læreproces.

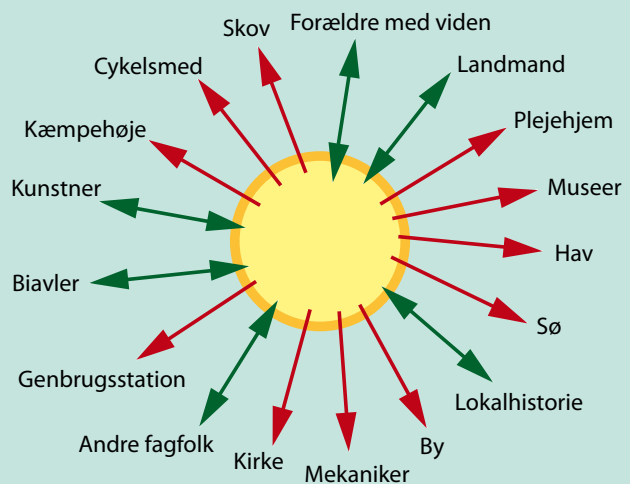
Skolen uden mure

Steder og mennesker

Udeskole foregår i natur, kultur og samfund omkring skolen. Man kan kalde det en skole uden mure, hvor lærere og elever vandrer ud og henter viden og oplevelser på steder og hos mennesker i lokalområdet – og hvor mennesker omkring skolen bærer viden ind. Hver skole har sine helt særlige muligheder, fordi den ligger lige præcis, hvor den gør.

Kortlæg læringsarenaer

I kan kortlægge de steder og hjælpere, I har omkring jeres skole. Slå et kort op på lærerværelset og marker med nåle eller klistermærker de forskellige læringsarenaer og ressourcepersoner med tal eller farver. Læg viden om hvert sted eller person i en mappe, som ligger ved siden af kortet. Det kan være vandretursfoldere, net-adresser, museums-hæfter, telefonnumre, hvor ofte folk vil modtage besøg, hvad de kan bidrage med osv. Efterhånden som I bruger stederne i jeres undervisning, kan I lægge idéer og faglige undervisningsforløb i mappen også. På den måde kan I bygge en bank af udeskoleidéer op, som passer til jeres området – og som alle klasser kan få glæde af.

Del viden og idéer på skoleintra

Kort og mappe kan også være virtuelle. Da man implementerede udeskole på Gørding skole, oprettede skolens bibliotekar et elektronisk kort på skoleintra. På en pædagogisk dag gik alle lærere ud til forskellige computere på skolen. Her skrev de deres idéer og forløb til forskellige steder ind, og sendte dem til skolebibliotekaren. Da lærerne gik derfra, havde de et kort med en masse gode idéer til udeundervisning i deres område.

Udeskole i Danmark

Udbredelse af udeskole

I Danmark har udeskole bredt sig nedefra siden 2000-tallet. Ofte er det enkelte lærere eller teams, som beslutter, at de vil arbejde med udeskole og sætter det i gang lokalt. Efterhånden ser vi, at skoleledelsen på flere skoler gør udeskole til en del af skolens profil. Også kommuner som Esbjerg, København, Lemvig, Randers, Storstrøms m.fl. støtter og udvikler aktivt udeskole – og på flere læreruddannelser er udeskole blevet et felt, som tænkes ind i uddannelsen. Adjunkt Peter Bentsen viser i sit Ph.d. studie fra Københavns Universitet, at mindst 298 skoler i 2007 arbejdede med udeskole – dvs. regelmæssigt ude på et eller flere klassetrin (Bentsen, 2010). Siden er tallet sandsynligvis steget, nye skoler er kommet til og andre holdt op

It takes a village to raise a child

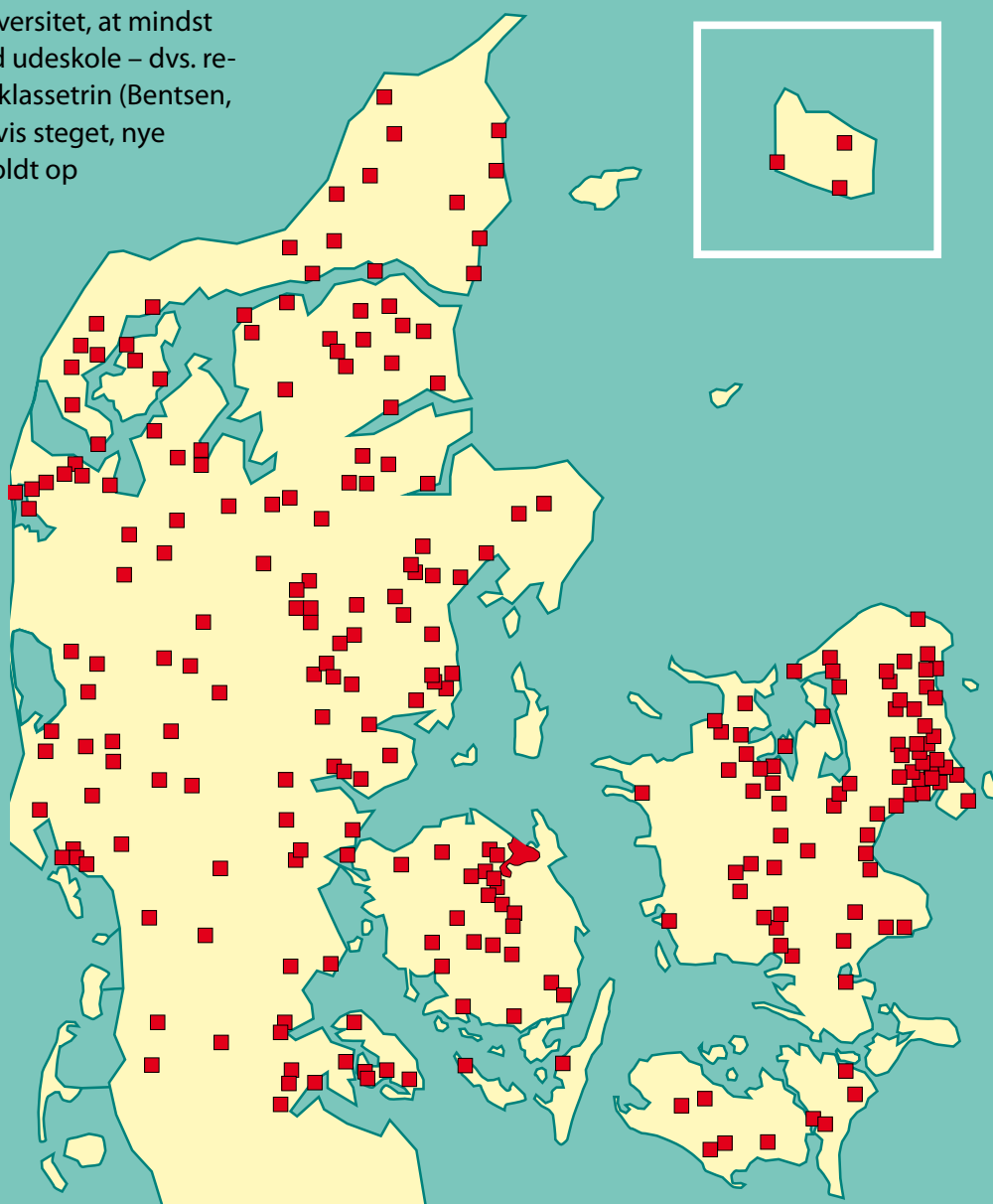
Afrikansk ordsprog

Find udeskoler

Du kan finde korte beskrivelser af en del udeskoler på hjemmesiden www.skoven-i-skolen.dk. Kig i Danmark Rundt. Hvis du arbejder med udeskole, så send gerne info om jeres udeskole til info@skoven-i-skolen.dk, så I kan få en prik på kortet.

Sidemandsoplæring

Der findes mange dygtige og erfarne udeskolelærere over hele landet – og der genereres i disse år masser af ny viden om udeskole. Hvis du skal sætte udeskole i gang eller på anden måde er interesseret i udeskole, er det en god ide at tage kontakt til en udeskole i nærheden og gå med som føl.

Fordeling af 290 skoler, som arbejdede med udeskole i 2007. (Bentsen 2010)

Udeskolelærere

Lyst

Den vigtigste forudsætning for at arbejde med udeskole er, at du har lyst til det. Det koster mere energi – især i starten. Der er mange nye idéer, som skal

udvikles, forløb, som skal planlægges og rutiner, som skal gentænkes. Men det er også sjovere og mere givende for både lærer og elever. Som udeskolelærere på Tokke Skole i Norge formulerede det: "Vi blev lærere på en anden måde" (Jørgensen, 1999). Udeskolelærerne fra Rødkilde skole, Lasse Bak Sørensen og Anne Mette Kaare Petersen, siger det mere direkte: "Lærernes begejstring er den vigtigste forudsætning for projektets succes. Det skal være jeres gode eksempel og begejstring, der bærer projektet. I skal tro på det og ville det – ellers skal I blive hjemme!" (Schilhab et al., 2007).

Ansvar

Den gode lærer kan sit fag. Udeskole-pædagogikken giver dig nye muligheder for at åbne dit fag og vise eleverne, hvad de kan bruge det til i det virkelige liv. Samtidig giver udeskole børnene oplevelser, som er med til at danne dem som hele mennesker og styrke klassens trivsel. Men det er hele tiden dig, der som lærer har ansvaret for elevernes læring. Det ansvar kan metoden ikke overtage. Derfor skal du være opmærksom på, at de mange forskellige ture og aktiviteter, I arbejder med udendørs, kobles til teori og reflekteres til viden og erfaring hos eleverne. Du skal kunne optræde både som vejleder, som leder af elevgruppen og som faglig autoritet, der sætter rammer for og stiller krav til elevernes arbejde.

Tag forældrene i ed

Hvis du som lærer har lyst til at starte udeskole, er det vigtigt, at du vælger en klasse, som du vurderer, vil kunne få noget ud af arbejdsformen – og får forældrene med på idéen. Sæt dig godt ind i, hvad udeskole er, og lav en plan for, hvordan især det faglige aspekt vil blive imødekommet i undervisningen, så du kan præsentere idéen så godt som muligt for forældregruppen. Hvis forældrene først er med på idéen, har du masser af hjælpere – både i forhold til børnenes forberedelse og motivation og måske også i forhold til at finde besøgssteder, oplægsholdere m.m.

Vær to

Mange udeskolelærere arbejder sammen i par eller teams, så de ikke er alene af sted med eleverne. Det giver sikkerhed og gør det sjovere og lettere at komme ud. De ekstra lærerressourcer findes på mange forskellige måder. Nogle steder går to klasser ud sammen – og de to klasselærere arbejder sammen om undervisningen. Andre steder kan en støttelærer eller en naturvejleder være andet hjul på giggen, eller forældrene skiftes til at træde til. Og så er der skoler, hvor hele indskolingens fx arbejder sammen om udeskole hver torsdag – og skoler hvor skoleledelsen prioriterer en ekstra lærer til netop dette. Enkelte lærere går ud med klassen alene.

Lærerens ansvar og opgaver

Som lærer er du organisator af elevernes læreprocesser. Det betyder, at du skal tilrettelægge din undervisning, så eleverne får mest muligt med.

Lektor og projektleder Trine Hyllested, som har skrevet ph.d. om skoleklassers besøg på naturskoler, beskriver en række punkter, som er væsentlige, når man organiserer læreprocesser i uderummet i forbindelse med en ekskursion (Hyllested, 2009). De er relevante for udeskole og her gengivet frit i forkortet form:

1 Læreren har:

- et formål med turen, som tager afsæt i "Fælles Mål"
- sat sig ind i stoffet og forberedt udedagens rammer og indhold
- idéer til turens ramme. Hvad sker før og efter? Hvad er produktet?

2 Læreren er den pædagogiske ekspert som:

- kender eleverne og inddrager dem i beslutningsprocesserne

- sørger for at eleverne ved, hvad der skal ske og spiller aktivt med
- uddelegerer opgaver – fx indsamling af data, fotos, ting, oplysninger.

3 Læreren er rollemodel og voksen, kritisk medundersøger som:

- er elevernes ambassadør og dørvogter i mødet med verden
- stiller kritiske eller uddybende spørgsmål
- støtter praktiske aktiviteter
- sørger for, at indsamling af data foregår.

4 Læreren støtter grupper og løser sociale spørgsmål.

5 Læreren stiller krav om:

- at eleverne reflekterer over læreprocesserne, ved fx at skrive tekster, digte, dagbog, artikler, tegne erindringsbilleder, plancher, udstillinger, foto, film, lyd.
- evaluering: Hvad har vi lært? Hvad gik godt og skidt? Hvad gør vi næste gang?

Udeskolens klasseværelser

Lær inde og ude

Udeskolen inddrager skolens nære omverden som læringsmiljø i undervisningen. Derfor har udeskolen flere klasseværelser:

- Et indendørs på skolen.
- En eller flere faste lejrpladser i nærheden af skolen.
- Skolegården – gerne en grøn en.
- Hele nærområdet – hvor relevante steder, fx andre naturområder, butikker, virksomheder, museer, kirker, arkitektur, genbrugsplads og oldtidsminder, kan inddrages i undervisningen, som det passer.
- Evt. en skolehave.

Klasseværelset inde

Klasseværelset på skolen bruges i sammenhæng med udedagene. Alt det eleverne samler, skal de kunne undersøge, bearbejde og gemme herinde. Indret klassen, så der er plads, hylder og opslagstavler til elevernes samlinger, udstillinger, tegninger, kurver, artslistor, fotoserier, digte, drager, akvarier, terrarier, herbarier, kunst, spiringsforsøg, opslagsbøger, lupper, uroer med kogler, fjer osv.

Børns samlinger

De fleste børn kan ikke lade være med at samle hænderne fulde, når de er i naturen – og det er oplagt at lave forskellige classesamlinger af sten, knogler, planter, blade, sommerfugle, dyr, træsorter osv., som I kan udbygge i løbet af året og årene – eller som kan ligge i forundringskab et stykke tid. Hvis enkelte elever viser specielle interesser, er det oplagt at lade dem stå for at ordne samlingerne – og hjælpe dem i gang med at lave deres egne samlinger derhjemme. Eleverne kan også lave samlinger to og to.

Skolegården

Skolegården er lige ved hånden. Den kan bruges ofte, da det ikke tager lang tid at komme derud. Skolegården kan med relativt enkle midler forvandles, så den kan bruges i undervisningen. Forældre, lærere og børn kan hjælpe til. I skolegården kan fx være:

- Levende hegn med huler, gemmesteder og træer at klatre op i.
- En stor sandkasse kan bruges til at bygge landskaber.
- Pilehytter.
- Træstammer og sten til at klatre over og under og gå balancegang på.
- Bålplads med siddepladser.
- Huggeplads og plads til udendørs sløjd, håndværk, håndarbejde.
- Skolehaver med planter og grønsager i bede og krukke.
- Tovbaner, Tarzantov i træer osv.
- Udearbejdsborde til at rense fisk, skylle jord ud osv.
- Forsøgsområde til natur-teknik, fysik-kemi osv.
- Vand i bæk, lille sø eller rende.

Lejrpladsen

Det er en fordel at have et naturområde i nærheden af skolen, der kan fungere som lejrplads, skoleskov, økobase eller hvad I vil kalde stedet – og som lærer og elever kan følge over året og årene. Lejrpladsen skal ikke være længere væk, end at klassen kan nå den med enkle transportmidler – gåben, cykler, bus eller tog. Ofte kan skolen få lov at låne et område af en skov ejer, landmand, kommunen eller måske af kirken. Brug lokale kontakter, forældre, naturvejledere, kommunen, Naturstyrelsen og Dansk Skovforening, når lejrpladsen skal findes og etableres.

Brug børnene

Indret lejrpladsen sammen med eleverne – og byg sammen eventuelle installationer op på primitivt maner, så de ligger godt i forhold til sol og vind. Indret jer kun med det mest nødvendige – fx

bålplads, trætriller til at sidde på, en huggeplads, måske en shelter, et tarzantov, fuglekasser o.l. Aftal med ejeren, hvordan I må bruge området – og lær eleverne, hvordan de skal færdes, så de tager vare på jeres sted.

Urban udeskole

Flere byskoler får lov at bruge byens parker, tomter, kirkegårde og offentlige haver som base. Her må man ofte bruge de installationer som er der – bænke, sten, tingsteder osv. – som samlingsplads i stedet for en bålplads. Tag kontakt til kommunens forvaltning, og hør, om de kan hjælpe med at finde en base i byen.

Storbyens små oaser

Gennem de sidste år er byens grønne forvaltere blevet opmærksomme på udeskole – og flere vil gerne komme behøvet for grønne læringsområder i møde. Forskningsprojektet "Læringsmiljø Nærmiljø" anbefalede i 2010 fem fysiske tiltag, som de grønne forvaltere kan gribe til, for at forbedre forholdene for udeundervisning (Hare et al 2010):

- Optimer ruterne. Planlæg samlingssteder og trygge ruter
- Sørg for diversitet. Bevar og skab forskelligartede områder i skolens nærmiljø
- Skab samlingssteder. Sørg for gode samlingssteder i områder, der er egnet til udeundervisning.
- Giv plads til aktiviteter. Sørg for plads til aktiviteter til flere alderstrin.
- Adskil fra legepladser. Sørg for at adskille samlingssteder og legepladser.

Rammer, rutiner og udeskoleklasseledelse

Udedagen

I udeskolen skiftes tavle, borde og stole regelmæssigt ud med træer, himmel, hav eller huse. Klasseværelsets faste rammer er væk – og derfor er det en fordel at have nogle rutiner, som skaber andre rammer. Det giver eleverne overblik og ro, så de kan navigere i det langt større og mere uforudsigelige uderum. Her er et eksempel på en udedag på lejrpladsen:

Inde

- Teoretisk fagligt arbejde i klassen i dage før. Egen forberedelse.
- Forberedelse til udedagen. Sæt klare rammer, så eleverne ved, hvad de skal gøre, før de går ud, og når I er ude:
  - Hvor skal vi hen?
  - Hvad skal vi arbejde med?
  - Hvad er formål og indhold?
  - Hvordan skal vi forberede os teoretisk og praktisk? Er der fx naturfænomener som urter eller sten vi skal kende til, før vi går ud? Er der måleudstyr eller kunstneriske teknikker vi skal lære at kende på forhånd?
  - Hvilke spørgsmål vil vi gerne have svar på?
  - Hvad forventer vi at finde?
  - Hvad skal vi pakke?
  - Hvilke produkter skal vi have med hjem?
  - Hvor lang tid tager det?

Ude

- Før afgang:
Gennemgå dagen i klassen. Sørg for at alle er forberedte og ved, hvad de skal, at forventninger er afstemte, at tøj og mad er med. En gruppe samler værktøj o.a. i trækvogn eller rygsække.
- Tur til lejrplads eller andet sted:
På turen kan I støde på uforudsete læringsmuligheder – en død solsort på vejen, en bæk med forårsvand, en gravko. Turen giver også læreren mulighed for at gå lidt alene med de elever, som har behov for det.
- Rutiner på lejrplads:
Én gruppe tænder bål, én måler vejr, én fodre fugle, én tjekker faldfælden for smådyr og tømmer den, én kigger efter dyrespor, én tjekker det træ I følger over året. Grupper rapporterer ved første samling. Eleverne kender selv rutinerne – og skiftes i grupper.
- Undervisning ude:
Læreren introducerer dagens opgaver. Eleverne arbejder i grupper eller individuelt med undersøgende, skabende, legende, eksperimenterende aktiviteter, åbne opgaver, projekter eller løb ude. Læreren hjælper grupper – er medundersøger, stiller spørgsmål. Læreren samler alle ind i mellem, og samler op før frokost.

Inddrag eleverne

Børn lærer af at gøre. Lad dine elever hjælpe med alting. På Syvstjerneskolens i Værløse skiftes eleverne til at pakke det grej, som skal med ud – og til at trække trækvognen på turen ud i Hareskoven. Resten af eleverne bærer hver sin rygsæk med regntøj, madpakker og penalhus.

- Frokost:
Ofte madpakker, måske omkring bål. Nogle bruger bål eller trangia til at lave te, saft eller mad.
- Undervisning ude fortsætter. De små elever leger måske efter frokost.
- Opsamling på dagens arbejde: Hvor langt er grupperne kommet? Hvad har vi lært? Måske stikord til udeskoledagbog – eller skrive dagbog ude.
- Tur tilbage til skolen

Inde

- Lægge på alt plads. Ordne samlinger.
- Opsamling:
  - Hvordan gik turen?
  - Hvad har vi med hjem?
  - Hvordan kan vi bearbejde det?
- Bearbejdning: Beregninger og afrapportering, dagbog, udstilling, billedbehandling, samlinger, fælles tegning som plakat, fortælling for de yngre klasser osv.
- Repetition: Hvad har vi lært?
- Evaluering

Udedelen af dagen vil selvfølgelig se helt anderledes ud, hvis den foregik på havnen, kirkegården, alderdomshjemmet eller et andet sted.

Udeskolesække

På Kvaglundskolen i Esbjerg har eleverne i børnehaveklassen et klassesæt af udeskolerygsække. I hver rygsæk er en lup, en bordkniv til at grave med, dåser, glas og poser til indsamlede ting, blyant og papir, et tegnebræt og et siddeunderlag. Eleverne kan også have deres eget grej i rygsækken.

Organisering af en udeskoledag

Gode rutiner og åben pædagogik

Udeskole bygger på en åben pædagogik, hvor planer og mål for undervisningen lægges åbent frem for eleverne. Dagen ude kan være organiseret på forskellige måder, alt efter klassetrin, årstid og temperament, men basis er faste rutiner, som eleverne kender og selv styrer. På den måde giver læreren eleverne mulighed for selv at gå foran i arbejdet – både direkte – de løber selv det sidste stykke i forvejen, og begynder at tænde bål, måle vejr osv. – og indirekte ved, at de mentalt er forberedte på, hvordan dagen forløber, og hele tiden selv ved, hvad der skal ske.

Om at sidde på sine hænder

Grundig planlægning er basis for gode udedage. Lærers hovedopgave er at finde praktiske, åbne opgaver, der anskueliggør det faglige indhold – og som eleverne grundlæggende kan løse selvstændigt i grupper gennem undersøgelser, eksperimenter, lege, spil eller skabende arbejde. Et norsk studie af udeskolelærerne på Tokke Skole viste, at læreren er specielt synlig og aktiv i forberedelsen af dagen med:

- Egen faglig og praktisk forberedelse og identifikation af, hvilke praktiske opgaver der kan anskueliggøre det faglige indhold.
- Evt. arbejde med emnet i klassen i dage op til udedagen.
- Forberedelse i klassen og fordeling af opgaver før afgang.

På udedagen er lærerens rolle mere tilbagetrukket. Eleverne arbejder selvstændigt i grupper eller individuelt. Læreren virker som vejleder og hjælper, der støtter og udfordrer, hvis der er behov, men ellers kan sidde på sine hænder med "is i maven og kaffe på koppen" – og lade eleverne lære i grupperne (Jørgensen, 1998).

Læreren er igen synlig i:

- Samlinger i løbet af udedagen
- Hjælp til grupperne
- Opsamling af udedagen i uderummet
- Opsamling i klassen i timer efter udedagen

Udeskolens vekselvirkning mellem samling og aktivitet giver læreren mulighed for løbende at justere sin plan i forhold til uderummets uforudsigelighed, hvad eleverne vil have mest ud af at gå videre med osv. Vekselvirkningen giver overblik – og mulighed for hele tiden at være i kontrol i forhold til undervisningssituationen.

Grupper

I uderummet arbejder eleverne ofte i grupper. Grupperne kan sammensættes forskelligt, alt efter opgavens karakter og klassens behov. Gruppearbejdet ude giver eleverne mulighed for at bruge flere sider af sig selv – og for at lære nye sider af hinanden at kende. For at løse opgaverne ude, skal der graves huller, røres ved edderkopper, stilles spørgsmål til fremmede, skrives noter, klatres højt, diskuteres, beregnes, findes løsninger – og det er forskelligt, hvem der kan hvad. I grupperne er der plads til alle og brug for alle kompetencer – og udeskolens gruppearbejde er en væsentlig mulighed for at arbejde med inklusion og klassens sociale strukturer.

Udeskole i udskolingen

Det er svært at finde tid til at gå regelmæssigt ud med eleverne i udskolingen – men for de store elever er ekskursioner lige så centrale og vigtige som for de små, selvom de måske ikke foregår så ofte. Erfaringer fra Esbjerg viser, at de udskolings elever, som har været i udeskole tidligere i deres skoletid, er lette og konstruktive at have med på ekskursion. De er skarpe og klar med det samme og ved, hvordan de skal agere ude i virkeligheden. For de elever, der ikke er vant til at være ude, kan en ekskursion let ende med at blive en fjolledag.

Læring og social praksis

I samspillet mellem individet og det sociale fællesskab kan der opstå situationer, der er særligt befordrende for læring. Jean Lave og Etienne Wenger har i deres arbejde set på læringens sociale dimension, og på hvordan vi kan udnytte andres erfaringer. De arbejder med, hvordan en dybtgående proces i praksisfællesskaber involverer deltagerne i et fællesskab, der ikke kun er knyttet sammen af venskabelige forbindelser, men gennem det at arbejde for den samme sag – at løse en opgave. Opgaven løses gennem deltagelse i fælles diskussioner og aktiviteter, hvor erfaringer, redskaber, metoder mv. deles og bliver til en fælles praksis. Der er altså både tale om en gruppe, der arbejder for en fælles sag, men også om et engagement og en deltagelse, der medfører en fælles praksis. Dette tager tid og kræver, at gruppen bliver ved at arbejde i længere tid – at interaktionen mellem deltagerne er vedholdende og fortsætter. Dette kan sagtens lade sig gøre i et klassefællesskab, og det er netop vist, at udeundervisning betyder, at børnene leger mere og arbejder mere på tværs af etablerede kammeratskabsgrupper (Mygind et al, 2005).

Hvad kan naturen?

At svare på naturens åbne tiltale

Udeskole foregår både i natur, kultur og samfund, men naturen er ofte basis for udeskolen – og det er der mange gode grunde til. Dr. Scient Bjørn Tordsson, som har forsket i norsk friluftsliv ved Høgskolen i Telemark i Norge i en menneskealder, kommer med en forklaring på, hvorfor naturen egner sig så godt som klasseværelse. Naturen tiltaler os åbent, forklarer Bjørn Tordsson. I klasseværelset er alting skabt af mennesker med en intention. Stolen skal man sidde på – bordet skal man lægge sine ting på. Naturens rum er åbent. Her lever et væld af livsformer på kryds og tværs af hinanden – de skaber en mangfoldighed af udtryk – men de er i bund og grund ligeglade med os. Det betyder, at vi hver især kan læse os selv eller vores projekt ind i naturen. Vi kan lære, arbejde, meditere, dyrke sport – ja bruge naturen til hvad vi vil. Stenaldermennesket i os slipper stress og jag, og føler sig frit derude. Og samtidig tilbyder naturen os en masse uventet: skønhed, regnvejr, modstand, forundring, overraskelse, fred – som udfordrer os og får os til at trives og vokse som mennesker – og friluftslivet tilbyder os redskaber og viden om overlevelse (Tordsson, 2006).

Derfor er det vigtigt at holde fast i, at udeskole har sin basis i natur og grønne områder – om end "naturen" er en kirkegård, en mole eller en park, hvis skolen ligger midt i storbyen.

Natur og naturfag

Et af udeskolens væsentligste potentialer er at give børn basalt førstehåndskendskab til naturen, mulighed for at opleve og undre sig over naturens fænomener og lyst til at beskytte natur og miljø. Børn lærer dog ikke nødvendigvis noget om naturen, ved at være i naturen. Læring kræver, at læreren er bevidst om at understøtte børnenes nysgerrighed og udforskning af naturen med viden, refleksion og gode historier. Der skal målrettet samtale og undervisning til, for at naturfaglig viden bliver interessant og meningsfuld for eleverne (Ejby Ernst, 2011). Brug bøger, nettet og kloge folk til at forberede dig og finde forklaringer på naturfænomener sammen med eleverne.

Top 5 – En let vej til basal viden om naturen

Du kan let være udeskolelærer uden at have naturteknik eller biologi som linjefag. Men hvis du vælger at arbejde med eleverne i naturen, skylder du dem, uanset din baggrund, at de lærer om naturen og får et basalt kendskab til de træer, planter og dyr, I støder på.

En enkel måde at tilegne sig basisviden er Top 5. Idéen har vi lånt fra Bjørn Tordsson:

Du lærer dig fx fem træer, der er i nærheden af jeres base: eg, bøg, rødgran, birk, fyr. Du lærer dem at kende på deres blade og frugter, du læser lidt om deres naturhistorie, lidt om deres ved og hvad folk har brugt træerne til. Det samme gør du med fem forårsblomster og fem små dyr i skovbunden eller vandhullet. Når eleverne kommer med et kriblekrabledyr, som du kender, kan du fortælle om dyret. Når de kommer med kræ, som du ikke kender, kan du roligt sige – den slår vi op sammen og hive bogen frem. Og så lidt efter vise dem et andet dyr du kender.

Top 5 giver dig sikkerhed – og mulighed for stille og roligt at bygge en basal viden om naturen op – også selvom du ikke er fjeldræv. Du kan også supplere med Top 5 indenfor andre felter. Hvad med fem bålsange, fem eventyr, fem løbelege, når man fryser? På www.skoven-i-skolen.dk kan du finde lekseikonartikler for dyr og planter, som omfatter både natur- og kulturhistorie.

Lidt om at overleve

Natur og liv

Børn vokser og udvikler sig hele tiden med det ubevidste mål at lære at klare sig selv. Friluftslivet i naturen giver masser af muligheder, for at øve sig på det. Er der regn i den sky der? Kan vi spise de bær? Hvordan finder vi tørt brænde, når vejret er vådt? Hvordan sætter vi hurtigt et ly op? Hvordan kommer vi over åen? Og hvem ved, måske smitter øvelserne i at overleve ude i naturen af og træner krop og sind til at kunne overleve i livet.

Mæt, tør, varm

I udeskolen er der kontant afregning, hvis man ikke har lært at klæde sig ordentligt. Et kig på vejret, før I går hjemmefra, godt tøj og gode støvler er nødvendigt for alle. Der er tre måder, du som lærer aktivt kan komme kulden i møde. Dem kalder naturvejlederne MTV:

- **Mæt:** Eleverne skal have nok mad med. Suppler med bålte eller bålmad af naturens råvarer og på kolde dage en overlevelsesepose med rosiner.
- **Tør:** Lær eleverne at klæde sig efter vejret. Og få forældrene til at hjælpe – det er umuligt at lære, hvis man fryser.
- **Varm:** Lær eleverne at tænde bål og brug det som et varmt centrum for undervisningen. Planlæg læringsaktiviteter med meget bevægelse i den kolde tid.

Våde fødder

Hav altid en rulle affaldsposer med. Hvis nogle får en sok, tømmer du støvlen, vrider sokken, giver eleven en plasticpose på foden – og stikker den ned i støvlen igen. Så kan eleven være med resten af dagen.

Bål

Bålet er helt centralt i mange udeskoler. Det er samlingspunkt og har mange forskellige funktioner. Arbejdet med at tænde og vedligeholde bålet, skaffe, hugge brænde kan være en af udeskolens rutiner. Samtidig er der masser af muligheder for at bruge bål og brænde fagligt i fx hjemkundskab, fysik/kemi, billedkunst, sløjd, historie, idræt, matematik, dansk osv.

Bålet giver mulighed for at koge, stege, ryge, planke, grille og bage mad af ingredienser, som er medbragt hjemmefra – eller som eleverne finder i naturen. Det giver også mulighed for at arbejde med ler, kul, smedning og mange andre kulturteknikker. At kunne tænde forskellige typer af bål og lave bålmad er basale menneskelige kompetencer, som eleverne vil få glæde af resten af deres liv. På www.skoven-i-skolen.dk kan du finde masser af opskrifter og idéer i menuerne SkovMad og Aktiviteter.

Rejsen

Turen ud til lejrplads og andre læringsarenaer er ofte en kilde til vigtig læring på udeskoledagen. Rejsen er forskellig fra skole til skole. Nogle vandrer, andre cykler og atter andre tager bus og tog. Ofte er turen til den faste lejrplads en rejse eleverne kender. Eleverne går eller løber sammen og snakker. Tit ved de selv, at de skal vente nede ved pælen. Det kan være fordi, der kommer en vej, vogne skal skifte trækheste, rygsække skifte bærere osv. Læreren har mulighed for at tage et barn i hånden og gå og snakke lidt, bare de to alene.

Den døde mus's pædagogik

På vejen vil man ofte støde på ting, man ikke havde planlagt – men som indeholder stort læringspotentiale. Gyldne øjeblikke, hvor alle bøjer sig over det samme, fuldstændig opmærksomme og åbne for det læreren fortæller. "Ja, det er en stålorm. Hvorfor ligger den her? Se, den har tabt halen. Hvorfor mon? Stålormen ligner en slange – men faktisk er den et firben, som gennem udviklingshistorien har mistet sine ben. Hvis man kigger på skelettet, kan man se små skuldre og hofter. Prøv at holde ormen. Hvordan føles den?" Viden siver lige ind og bliver

aldrig glemt. Spørgsmål kan stilles – og svar søges her og nu, og når I kommer tilbage. Naturvejledere kalder det "Den døde mus's pædagogik".

Lær på rejsen

Nogle udeskolelærere bruger også rejsen ud, som en del af den læringsoplevelse de planlægger. Her er et par idéer:

- Lær og syng sange, som er gode at vandre med.
- Gå tabeller og tyske forholdsord.
- Tal kun engelsk.
- Gå helt stille. Hvad kan I høre? Lær fuglestemmer om foråret.
- Følg årstidens flora – pluk blomster på vejen hjem, pres, laminér og hæng op.
- Lav "Walk and talk" om det faglige indhold.

Udeskole som dannelsesrejse

Arne Jordet skriver følgende i sin undersøgelse af udeskolens didaktik på Lutvann skole i Oslo:

”På Lutvann skole har eleverne uteskole en dag i uken. Denne dagen er eleverne ute på en oppdagelsesreise i omgivelse. 35 – 40 ganger i året gjennom 7 år har eleverne på denne måten flyttet undervisningen ut i nærmiljø og lokalsamfunn. De fleste turer har foregått i skolens nærhet, men de har også foretatt lengre reiser. Vi aner dermed konturene av en lang reise. Etter 7 år på barneskolen har eleverne gjennomført en 9 måneder lang reise i tid og rom, og de har beveget seg på deres bena langt over 100 mil (= 1000 km red). Det har ikke bare vært en ytre reise, men også en indre reise, en dannelsesreise eller en pilgrimsreise fra Oslo til Nidaros og tilbake igen.”

(Jordet, A. N, 2007)

- Se på ænder og svømmefugle ved søen hver gang.
- Følg et byggeri uge for uge. Tag et billede hver gang.
- Følg det gamle egetræ året rundt.
- Brug togturen til læsetime, hovedregning eller dagbogsskriveri

Cyklende udeskole

Rynkevangskolen ligger midt i Kalundborg. Der er masser af læringsarenaer i og omkring byen, men det er nødvendigt at kunne bevæge sig over større afstande, hvis lærere og elever skal kunne benytte dem. Derfor er cykler en central del af udeskole på Rynkevangskolen. Alle elever lærer at cykle sikkert. De skiftes til at lede ællingerækken og kigge kort sammen med læreren. Cyklen er også i centrum i flere fag. Det har vist sig, at Rynkevangskolen sparer en bus til 60.000 kr. årligt, fordi eleverne selv kan cykle til svømning i 6. klasse.

Dagbog, refleksion og evaluering

Dagbog og dansk

Efter udeskoledagen er mange børn fyldt af oplevelser, tanker og spørgsmål – og det er oplagt at kanalisere alt det over i en dagbog, hvor eleverne kan skrive, tegne og klistre billeder, blade, billetter ind. Nogle klasser har dagbogen med ud og bruger den aktivt ude. Andre har den inde – og bruger den først, når de kommer tilbage.

Dagbogen giver mulighed for at arbejde med både sprog, fortællestil og æstetik, så dagbogen bliver et dokument eleverne er stolte af. Dagbogen kan bruges til refleksioner og repetition. Eleverne kan selv afprøve forskellige litterære genrer, ved at skrive dagbogsbladet som en fortælling, et digt, et eventyr, en tegneserie, et brev – eller slet og ret som ja, et dagbogsblad. Hvis dagbogen skal med ud, er det nemmest for børnene at skrive i en bog med stift bind – og at bruge blyant, da den ikke tværes ud i regnvejr. Dagbogen kan også være virtuel, skrives på computer og suppleres med fotos fra smartphone.

Lærerevaluering

Men det er ikke kun eleverne, som skal blive klogere. Som udeskolelærer er det essentielt regelmæssigt at reflektere over egen praksis. Karen Barfod fra læreruddannelsen i VIA UC har udviklet et værktøj, der er testet i Struer Kommune. Her blev "Lærerevaluering logbog" (se modsatte side) brugt til at evaluere og forbedre deres ude-undervisning.

Refleksionens nødvendighed

Når læreren tager skolen ud af klasseværelset, skabes der rammer for nye aktiviteter og oplevelser. At vove sig ud i det ukendte og afprøve noget nyt er grundlaget for læringen. Gør vi bare det samme igen og igen, kommer vi ikke videre. Så eksperimenterne danner grundlag for oplevelser, hvor indtrykkene kommer til os via sanserne. Den amerikanske psykolog og professor David A. Kolb (1939-) lægger i sit arbejde med erfaringsbaseret læring og læringsstile stor vægt på, at disse oplevelser og erfaringer bearbejdes gennem refleksion og eftertænsksomhed for at kunne bidrage til forståelse og begrebsdannelse.

Indtrykkene skal være genstand for refleksion, og man skal prøve at forstå baggrunden for de oplevelser, man har haft. Hvad var det der skete, og hvorfor? Disse refleksioner og begreber kan så danne baggrund for udviklingen og afprøvningen af nye eksperimenter.

Derfor er logbogen og opsamlingen så vigtig og må aldrig forsvinde i en hverdag, der bliver præget af aktivitet på aktivitet. Opsamlingen, logbogen, dagbogen er en stor del af udeskolens læringsgrundlag, og skal derfor altid planlægges ind i dagen.

Dagbog som danskprojekt

På Rynkevangskolen har dansklærer Lene Carlson gjort udeskolelogbogen til et væsentligt danskprojekt og -produkt. Når klassen kommer tilbage fra udeskoleturen, skriver hun sammen med eleverne fem hjælpeord op på tavlen. De fem ord beskriver dagens tema, og hvad eleverne har lært og oplevet. Sammen med hjælpeordene får eleverne til opgave at beskrive udeskoledagen, deres undersøgelser, hvad der lykkedes, og hvad der ikke lykkedes, som om de skal fortælle det til en ven, som ikke var med. Og så skriver børnene datoen + vejrdato, som de har målt ind i logbogen. Børnene får logbogen med hjem som lektie og den afleveres næste dag. Lene har så weekenden til at læse og rette børnenes dagbøger, som de får udleveret med rettelser og kommentarer til næste udeskoledag. Lene kan mærke, at arbejdet med logbogen har hævet det danskfaglige niveau mærkbart. Eleverne vil gerne skrive – de har noget på hjertet – og de gør sig umage, fordi de ved, at det bliver læst og kommenteret. Samtidig har de et flot dokument over deres oplevelser, som de selv skaber og ser vokse. Et dokument, som også giver forældrene mulighed for at følge udeskolen.

Lærerens logbog

Dato:

Planlægning er vedlagt

- 1 Hvilke situationer havde særligt læringspotentiale på udeskoledagen?
- 2 Hvilke planlagte situationer lykkedes? Hvordan?
- 3 Opstod der spontant situationer, som åbnede mulighed for læring? Hvilke? Hvordan blev situationen udnyttet?
- 4 Opstod der situationer, som man kunne have grebet anderledes an – for at skabe større basis for læring? Hvilke? Hvordan?

Planlægning af udeskole

Der er mange måder at gribe planlægning af udeskole an på. Her er forskellige vinkler:

Årsplan

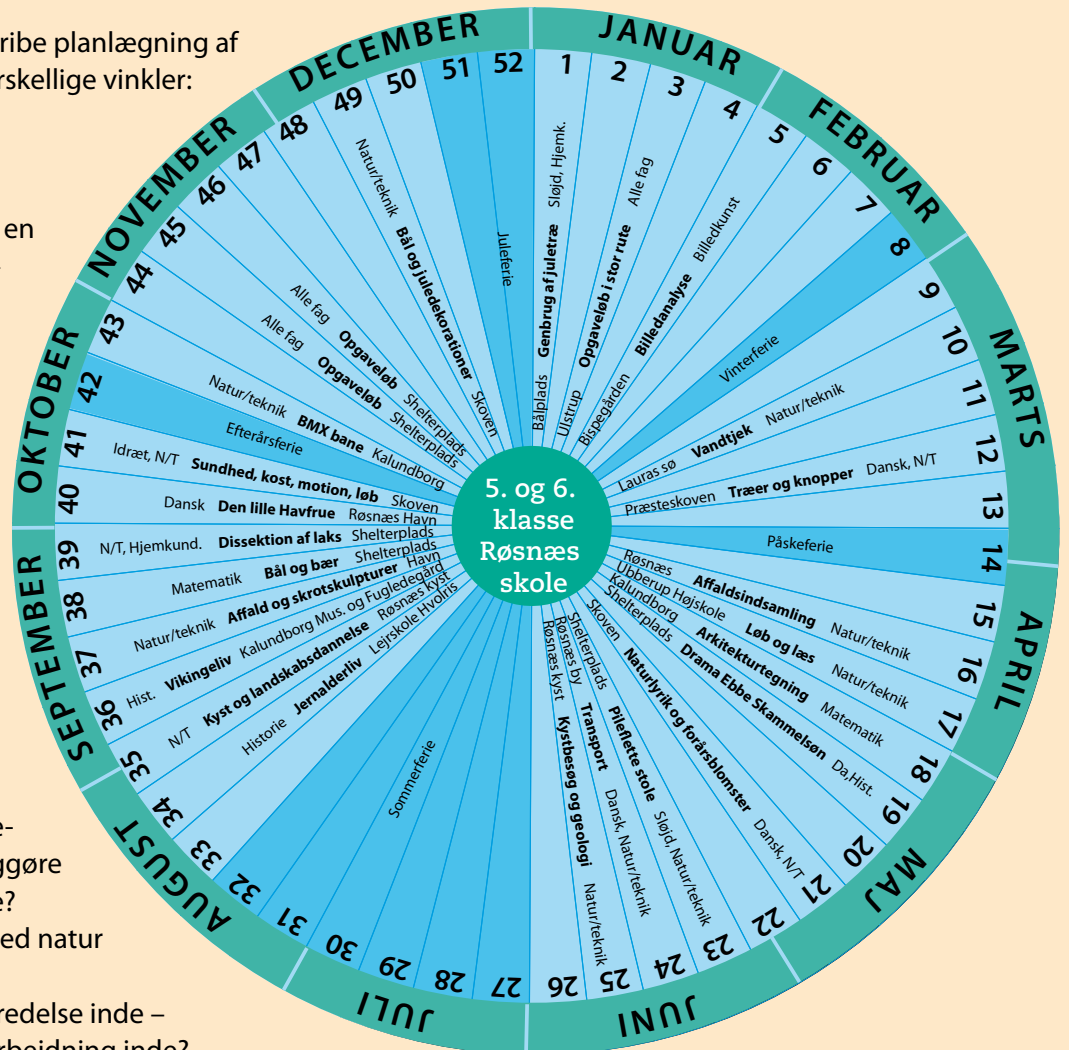
Det er en fordel at lægge en løs plan for året i udeskolen, hvor fag, temaer og idéer til indhold fordeles på årets udeskoleuger. Grundspørgsmål er:

- Hvordan lægges skemaet, så der er sammenhængende lektioner?
- Hvilke fag flytter ud?
- Hvilke dele af læseplanen kan flyttes ud?
- Vil vi arbejde med særlige temaer?
- Hvilke aktiviteter i uderummet kan anskueliggøre det, eleverne skal lære?
- Hvordan passer det med natur og årstid?
- Hvordan kobles forberedelse inde – aktivitet ude – og bearbejdning inde?

Planen kan lægges fast uge for uge – eller kan være en liste med idéer, som fordeles på fx kvartaler. Øverst ses en kort årsplan for dansk i 6. a på Røsnæs skole.

Årstidshjulet

Hvornår springer bøgen ud? Og hvornår kan vi plukke hyldebær? Det er svært præcis at vide, hvad der sker hvornår i naturen. På www.skoven-i-skolen.dk kan du se hvad der sker i Årstidshjulet og finde ideer til undervisning ude måned for måned.

Planlægningsværktøj for et emne

I Esbjerg Kommune har pædagogisk udviklingskonsulent Dorte Vind udviklet dette enkle planlægningsværktøj, som kan bruges når udeskoleugen skal planlægges i detaljer. I skemaet udfylder lærerne:

- Uge, måned: Hvornår er udedagen?
- Mål: Hvilke mål har undervisningen?

- Materialer og læringsoplevelser: Hvilke steder, mennesker, bøger, netsteder, film, aktiviteter er i spil?
- Arbejdsformer: Hvordan arbejder eleverne inde og ude?
- Evaluering: Hvordan evaluerer vi arbejdet?

Materialer og læringsoplevelser fordeles på indeskolen og udeskolen. I Dortes skema, har hun grafisk vist, at der er 4/5 tid inde og 1/5 tid ude. Her er et eksempel på natur-teknik tema om kroppen:

Fokuspunkt/emne: Kroppen				
Uge Måned	Mål (omsættes til elevsprog)	Materialer og læringsoplevelser	Arbejdsformer	Evaluering
Uge 5-6	<p>Kroppen Forstå og undersøge kroppens opbygning og dens vigtigste processer</p> <p>Sanserne Undersøge de 5 sanser</p> <p>Mad Få kendskab til maden og dens oprindelse (geografisk og fysiologisk)</p>	<p>NATEK 1-2 A Sanserne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Størrelse, vægt • Om at vokse, dreng/pige, eksperimenter med åndedræt, muskler og motion • Eleverne skal tegne sig selv i fuld størrelse • Sans/kimlege • Sund og usund mad/drikke • Fordøjelse (film) 	<p>Eksperimenterende Par/gruppe</p> <p>Opgaveforløb Gruppe Indi/gruppe opgave Madlavning i gruppe Klasse</p>	Samtale/præsentation af udvalgte produkter til portfolioen

På skolen	Udeskolen
<ul style="list-style-type: none"> • Om at vokse, dreng/pige • Eleverne skal tegne sig selv i fuld størrelse • Sund og usund mad/drikke • Fordøjelse (film) 	<ul style="list-style-type: none"> • Størrelse, vægt • Eksperimenter med åndedræt, muskler og motion • Sans/kimlege • Sund og usund mad/drikke

Udeskolens indhold

Hvad er vigtigt at huske, når du planlægger indholdet på udedagene?

I 2006 udviklede seminarielektor, Karen Barfod, og naturvejleder, Eva Skytte, ni kriterier for det gode udeskoleforløb. Kriterierne kan både bruges, når du planlægger og udvikler udeskoleforløb, men også, når du evaluerer dine udeskoleforløb. Du kan finde dem i tabellen nedenfor.

9 kriterier for det gode udeskoleforløb	Uddybelse
1 CKF og trinmål for faget skal være synligt.	De faglige mål skal stå klart for elever, læreren, forældre og skoleledelse.
2 Arbejdet ude og arbejdet inde skal spille sammen.	Eleverne skal arbejde med de samme fagområder i ude- og inderummet, så undervisningen tilsammen giver en hel læring.
3 Eleverne skal arbejde sammen.	Forløbet skal indeholde nødvendigt samarbejde mellem eleverne. 2 – 4 mandsgrupper er ofte gode.
4 Eleverne skal arbejde med konkrete og relevante undervisningssituationer med synlige mål.	Undervisningen skal give mening for eleverne.
5 Undervisningen skal være opgaveorienteret og knyttet til praksis.	For at kunne løse de praktiske opgaver, skal eleverne bringe deres faglighed i spil, så fagligheden bliver direkte anvendelig – og huskes.
6 Børnenes arbejde og erkendelse skal drage fordel af uderummet.	Stedet har betydning. Arbejdet skal ikke lige såvel kunne udføres inde eller i en gymnastiksal.
7 Forløbet skal involvere sanseoplevelser.	Der skal være plads til, at børnene fx føler, lugter, smager og arbejder, så de får sanseoplevelser, der hænger sammen.
8 Forløbet skal evalueres, afrundes, perspektiveres og reflekteres over, så oplevelse og handling bliver til erfaring og forståelse hos eleverne.	Stikord eller logbøger enten ude eller den efterfølgende inddag kan supplere en mundtlig opsamling – og samtidig virke som dokumentation, huskeknage og formidling til forældrene.
9 Læreren skal kunne sidde på sine hænder.	Læreren skal primært være vejleder og vejviser for børnenes egne læreprocesser – og altså give dem plads til at arbejde og lære. Læreren skal kunne gribe situationens iboende læringspotentiale uden at forbigå undervisningens målsætning.

Eksempel på et udeskoleforløb

Det kan være en fordel at skrive det undervisningsforløb, du vil gennemføre, op i kort form. Så kan du evaluere og videreudvikle det – og andre kan bruge det. Her er et eksempel på et velafprøvet skema, som vi bruger til undervisningsforløb på Skoven i Skolens hjemmeside – og et eksempel på et velfungerende forløb:

	Forløb
Forløb	Kapløb med smådyr
Klasse	3. – 6. klasse
Fag	Natur-teknik og matematik
Årstid	Efterår
Sted	Skoven
Faglige mål	Natur-teknik: Lære små dyr at kende. Arbejde med navne, bygning, kendetegn, levesteder, levevis, fødekæder, tilpasning, livsbetingelser. Matematik: Sortere, tage tid, gennemsnit, indsamle, ordne og behandle data. Andre udeskole kvaliteter: Skrive, læse, bevægelse, motorik, håndværk, naturkendskab, samarbejde, oplevelser.
Forberedelse	Tavle og bøger: Smådyr i skoven, insekter, mejere, krebsdyr. Planteæder, rovdyr, nedbryder, fødekæder. Hvilke dyr er hurtige? Grupper: Læs og lær om bladlus, edderkop, bænkebidder
Hvad skal vi bruge?	Insektbakker, insektsuger, dåser, poser, net, insektbog og -dug, bentællernøgler, stop-ure, tovejslupper, papir og blyant, søm og snor til udmåling af væddeløbsbaner.
Tid	3 timer ude
Aktiviteter (ude)	Find skovens hurtigste dyr: Grupper finder små dyr under blade, sten, ved at ryste grene, med net i luften. Dyr undersøges og bestemmes til gruppe med bentællernøgler, dug og bog. Hvilke dyr er hurtigst? Hvorfor? Grupper laver selv væddeløb og finder deres champion. Tid noteres. Alle grupper samles og laver væddeløb med ét dyr hver. Tid og mellemtid. Debat om hvorfor vinderdyret er hurtigst. Fælles skema med tider. Børn vælger et dyr hver og tegner det.
Bearbejdning	Elever bearbejder de indsamlede tider – og skriver korte rapporter. Hvert barn undersøger og skriver om et lille dyr.
Baggrund	Særlig viden om fx smådyr eller fødekæder.

Udeskolens potentiale

Børns liv er i dag mere institutionaliseret og digitaliseret end nogensinde før – og der er mindre plads til mange af de direkte oplevelser, som er med til at åbne verden og danne et menneske. Udeskolen giver børn mulighed for selv at udforske virkeligheden udenfor skærme og mure. Det kræver, at læreren ikke bare flytter indeskolens didaktik ud, men arbejder bevidst med udeskolens dannelsesmæssige dimension og giver sig tid til at finde meningsfulde aktiviteter, som kobler faglighed og dannelse. Her er en lille, meget enkel model, som måske kan hjælpe til at finde idéer til udeaktiviteter, som kan udfolde udeskolens potentiale.

Der er groft sagt to tilgange til at planlægge en udeskoledag:

1: Fagfaglig tilgang

Find meningsfulde aktiviteter og åbne opgaver, som kan anskueliggøre læseplanens intention.

- Hvad skal vi lære? (Faglige mål)
- Hvor og hvordan kan vi bruge det, vi skal lære, ude i virkeligheden?

2: Dannelsesmæssig tilgang

Find vigtige oplevelser og erfaringer, som kan danne dine elever som mennesker – og hent det fagfaglige stof ud, som eleverne skal lære ifølge læseplanen.

- Hvor er eleverne?
- Hvilke oplevelser og erfaringer vil klassen have godt af?
- Hvor og hvordan kan vi bruge det, vi skal lære, ude i virkeligheden?
- Hvad giver steder, folk og årstid mulighed for?

Når du planlægger udeskole, kan du bruge begge tilgange. Undersøg om de kan tænkes ind mod hinanden. Nogle gange vil de flyde sammen.

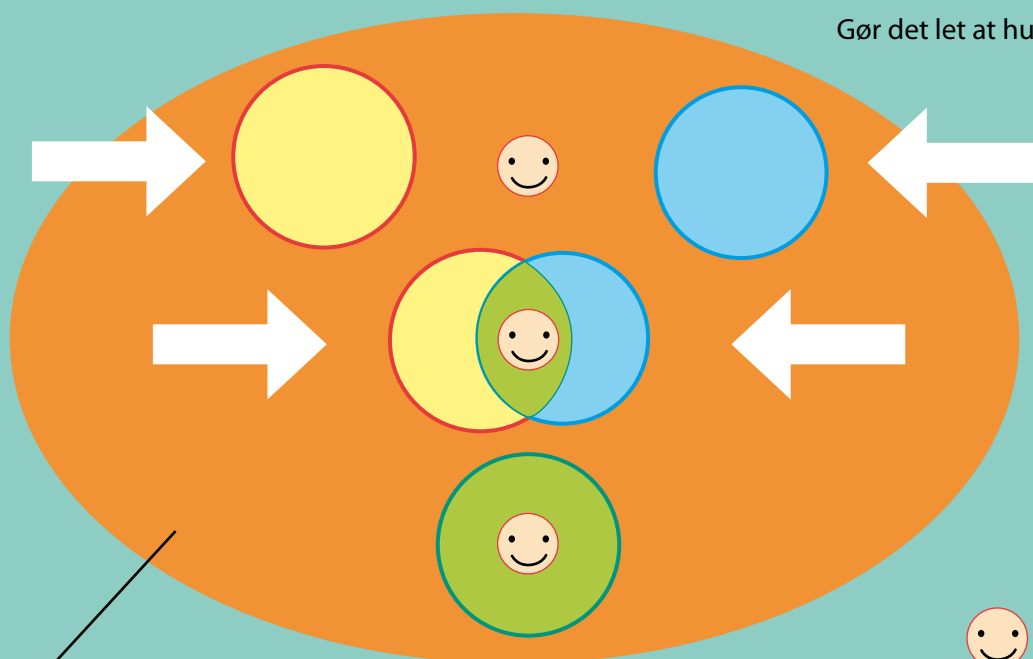
Fagfaglig tilgang

Læseplan for fag, som giver timer.
Hvad skal vi lære?

Dannelsesmæssig tilgang

Vigtige oplevelser og erfaringer, som giver barnet mulighed for at danne sig som menneske.

Gør det let at huske det lærte.

Sted + mennesker + årstid

 Elevers behov:
socialt, udvikling, sundhed

Hvorfor skal vi lære det her?

Arbejdet ude i virkeligheden skal vise eleverne, hvordan de kan bruge det de har lært. Udeskolens mulighed er netop at svare på det spørgsmål, som mange elever stiller mange gange i løbet af deres skoletid: "Hvorfor skal vi lære det her?"

Ikke papir i skoven

Skoven i Skolen har fra begyndelsen haft et motto som hed "ikke papir i skoven". Det stammer fra Anemarie Møller Andersen, som tidligere forskede i naturfagsdidaktik på DPU. "Ikke papir i skoven" betyder ikke, at der ikke må tages noter eller slås op i opslagsbøger, men det betyder, at de aktiviteter vi laver ude i skoven, skal være på stedets – her skovens – præmis – og fundamentalt anderledes end dem vi laver i skolen. Vi skal altså ikke lave svarskemaer med træer, som eleverne kan gå og krydse af. Vi skal arbejde direkte med træerne, undersøge dem ved at plukke blade og frugter, dufte til dem, smage på dem, presse dem, plante dem, fælde dem og klatre højt op i dem.

Nødvendigheden som drivkraft

"Den disciplin og beherskelse, som enhver læreproces kræver, er således ingen byrde, når nødvendigheden er til stede. Ja, så fremtræder situationen slet ikke som en læreproces, men der bliver en direkte forbindelse mellem selve anstrengelsen og det mål, man vil nå.

Pinagtigheden opstår først, når nødvendigheden ikke længere er til stede. Så falmer et autentisk og dramatisk livsøjeblik til gusten indlæring."

(Hjerneforsker Steen Larsen i sin bog "Den videnskabende skole", 1993).

Prøv tænkningen af

Du kan prøve tænkningen af. Her er en række enkle aktiviteter, som tager udgangspunkt i gode livserfaringer. Hvilke fag som kunne trække faglig viden ud af aktiviteterne? Hvordan?

Rense og planke fisk ved bål

I kan selv skære fiskestænger og fiske – eller købe hele fisk fra fiskehandleren. Lær eleverne at rense fisk. Kig på fiskens organer og tal om forskelle og ligheder på dem og os. Vask fisk, og tilbered dem over bål eller i rygeovn. Spis dem sammen. Hvad kunne hvilke fag få ud af denne aktivitet?

Gadekunst

Der er kommet en ny type midlertidig gadekunst, som er strikket og sat op i byrummet, hvor den kan fornøje andre for en tid. Lær at strikke – og strik sammen et eller flere kunstværker til en udstilling i jeres by. Hvad kunne hvilke fag få ud af denne aktivitet?

Besøg en jættestue

Besøg en jættestue fra bondestenalderen. Undersøg stedet og lad børnene undres og stille spørgsmål. Mål de store sten op. Hvor meget vejer de? Hvordan har mennesker flyttet dem? Prøv selv at flytte store sten, fx med vægtstænger eller triller. Kravl en og en ind i gravkammeret og vær der lidt alene. Tal om liv og død. Hvad kunne hvilke fag få ud af denne aktivitet?

Eventyr fra vores by

Hvilke eventyr og historier gemmer vores by. Gå på jagt efter dem på bibliotek, alderdomshjem, hos forældre og i lokalhistorisk arkiv. Lav interview og skriv dem ned. Tryk dem i en bog, som I binder ind. Hvad kunne hvilke fag få ud af denne aktivitet?

Læring gennem oplevelse, handling og forståelse

Ifølge hjerneforsker, Kjeld Fredens, lærer vi gennem oplevelse, handling og forståelse. Man kan populært sige, at vi har tre huskeknager.

1. Den personlige hukommelse – oplevelse

Oplevelser lagres gennem sansninger og aktivering af følelser i den personlige hukommelse. Det vi lærer gennem oplevelse, skal ofte kun læres én gang, for at vi husker det. Den personlige hukommelse er bygget op som en fortælling med en begyndelse, en midte og en slutning. Den personlige hukommelse ligger specielt i det limbiske system i hjernen.

2. Handlingshukommelsen – handling

Handlingshukommelsen er den praktiske hukommelse. Her lagres den viden, der er lettest at lære ved at gøre tingene – og som oftest læres bedst af et andet menneske (mesterlære). At bruge værktøj, slå masker op på en strikkepind, kløve brænde, ro en båd, dreje en skål af ler, slå et telt op, stå på hænder osv. I handlingshukommelsen ligger læring af alt det, der udøves med kroppen, fx håndværk, kunst, idræt, friluftsliv osv.

3. Den semantiske hukommelse – forståelse

Teoretisk forståelse hører til den semantiske hukommelse. Her ligger faglig viden, hårde facts, alt

det, der kan overføres til os via tegn og symboler – det du kan læse i en bog, på et notat, i en matematisk formel. Det er en stor fordel, at vi ikke behøver at erfare alt selv. Vi slipper for at sejle op og ned ad alle Asiens floder, for at vide de er der. Her ligger meget af den faglige viden, som vi bruger i vores fag – og den paratviden vi bruger i Jopardy og Trivial Pursuit.

De tre knager

Alle tre hukommelser skal bringes i spil i forbindelse med læring - dog ikke nødvendigvis på samme tid eller i samme rum. Uderummet udmærker sig særligt til læring gennem oplevelse og handling, mens klasseværelset udmærker sig til læring gennem refleksion og forståelse.

Udeskolens struktur med inde – ude – inde kan skabe en læring, som vi husker. Læring for livet.

Den rummelige skole skal rumme de komplekse kompetencer. Vi mennesker bruger de tre tilgange til læring forskelligt, og læreren skal derfor i sin undervisning bruge forskellige strategier og tale til alle tre veje til læring. Målet er, at eleverne udvikler sig til kreative mennesker med prospektiv hukommelse, dvs. en hukommelse, der overskrider nuet, kobler intellekt og følelse og tænker nyt for fremtiden.

(Kjeld Fredens, 2005)

Børnenes udeskole

Nysgerrighed som drivkraft

Udeskole er først og fremmest børnenes projekt. Det skal gerne blive en vigtig dør til natur, kultur og samfund, som barnet selv åbner, for at udforske og forstå, sammen med de andre – og med læreren. Det er derfor vigtigt at give børnene ansvar og ejerskab, ved at inddrage dem i arbejdet omkring udeskolen – både på det helt praktiske plan – men også ved at lytte ind og bruge deres forundring, spørgsmål og engagement som kilde til, hvilke te-

mær I skal tage op i undervisningen. Nysgerrighed er en vigtig drivkraft for læring.

Det myndiggjorte menneske

Den norske psykoanalytiker David Kvebæk skriver i sin bog "Det myndiggjorte mennesket" (1990) om den store betydning det har for udviklingen af mennesket, at det inddrages i beslutningsprocesser. Eleverne skal ikke kun udføre aktiviteter, læreren har planlagt. Eleverne skal selv få idéer, være med til at planlægge aktiviteter og undersøgelser, evaluere hvad de selv har lært i forhold til deres egne spørgsmål etc., "så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle" (Folkeskolens formålsparagraf, 2010)

Motivation og læring

Anne Mette Kaae Petersen og Lasse Bak Sørensen var udeskolelærere i naturklassen på Rødkilde Skole fra 2000 til 2003. Naturklassen blev fulgt af et forskerhold og mange resultater blev publiceret i rapporten "Udeundervisning i folkeskolen" (Mygind, 2005). I bogen "Skolen i Skoven" (Schillhab et al, 2007) beskriver de to lærere, hvordan udeundervisning giver dem mulighed for at tage udgangspunkt i børnenes motivation og ønske om at udforske verden. Her et citat til inspiration:

"Naturklassen var et forsøg på at få elevernes stærkt motiverende "vil selv – kan selv" til at gå op i en højere enhed med lærernes professionelle ambitioner om faglighed og kvalitet. Udeundervisningen skulle skabe noget af den sammenhæng, som den traditionelle undervisning så grundlæggende mangler. Vi ville skabe et alsidigt læringsfællesskab – en skoleform, hvor eleverne påtager sig og efterhånden mestrer alle læreprocessens faser og funktioner: elevens, lærerens og forskerens. Hvor projekter kun kan lykkes og problemer kun kan løses med elevernes hjælp. Hvor det, som læres, rækker udover det faglige pensum – involverer elever og lærere eksistentielt – vedkommer deres liv – skaber en fælles betydningsfuld historie – etablerer værdifulde samværsformer, hvor eleverne har mange veje til succes og anerkendelse, hvor læreren mere er coacher/vejleder for eleverne end formidler/instruktør." (Schilhab et al, 2007).

Udeskole og samfundet

Når klassen bevæger sig ud af skolen, støder eleverne på samfundet. Det åbner mulighed for at arbejde med handlekompetence og medborgerskab som en del af udeskole-undervisningen.

Medborgerskab og handlekompetence

"I udeskoletankens strukturerede kombination af teori og praksis ligger et oplagt potentiale til at danne aktive og kritiske medborgere," skriver præst og lektor ved Metropol Laura Lundager Jensen i sin Master i Medborgerskab på DPU (Lundager Jensen, 2011). Kan vi, ved at lade eleverne arbejde aktivt med demokratiske processer i nærmiljøet, skabe grundlag for, at børnene udvikler en tro på, at de kan få indflydelse på det samfund de lever i – og en langsigtet evne og vilje til kritisk at tage del i og ansvar for demokratiske processer?

Tankerne om handlekompetence skal forstås som en kompetence til at følge op på egne intentioner og visioner for fremtiden. Aktivitet er ikke i sig selv et tegn på elevernes handlekompetence – det kommer an på, hvem der har bestemt, hvad der handles på, og hvem der har en følelse af ejerskab til aktiviteten (Breiting, 2011).

Ejerskab

Lektor Søren Breiting fra Institut for didaktik ved Danmarks Pædagogiske Højskole beskriver seks aspekter, som øger elevernes følelse af ejerskab til aktiviteter, problemstillinger, idéer og resultater – og som kan tænkes ind i udeskoleundervisningen (Breiting, 2011):

- Hvis eleven betragtes som en ligeværdig partner i et samarbejde.
- Hvis eleven oplever, at eleven har en egeninteresse i arbejdet.
- Hvis eleven får indflydelse på målsætning og aftaler om proces og produkt.
- Hvis eleven til fulde forstår det, som det handler om.
- Hvis eleven får reel indflydelse på det færdige produkt, så eleven kan genkende sit "fingeraftryk" i produktet.
- Hvis eleven opnår en form for social anerkendelse for sin indsats."

Perspektivet er elever, som har tillid til, at de kan forandre og få indflydelse som borgere i et demokratisk samfund. Søren Breiting understreger, at det sker i regi af lærerens ansvar for undervisningstiden bliver brugt optimalt (Breiting, 2011).

Udeskole og fremtiden

At uddanne børn til en fremtid vi ikke kender

Fra tidernes morgen har menneskeheden aldrig tidligere stået overfor så uforudsigelig en fremtid, som den vores børn står overfor nu. Det er ikke bare menneskers kampe og politiske forandringer som fremtidens voksne skal forholde sig til – også naturen, selve grundlaget for hele vores eksistens, forandrer sig med klimaudfordringen. Vi ved ikke, hvilke kompetencer fremtiden kræver af vores børn. Vi ved kun et: De skal være dygtige. Dygtige fagligt, så de har en god ballast af viden, kan søge nye veje og opfinde nye løsninger. Dygtige praktisk, så de kan handle aktivt, kreativt og ansvarligt – og overleve, hvis det bliver nødvendigt. Og dygtige menneskeligt, så de ud af alle de udfordringer de kommer til at møde, i fællesskab kan skabe en bæredygtig verden for de mange.

Udeskolen har med undervisning både ude og inde – og det brede dannelses- og læringsbegreb – potentialet til at give vores børn det, der skal til.

Litteratur

- Barfod, Karen og Skytte, Eva: "Kriterier for det godt udeskoleforløb", www.udeskole.dk, 2006.
- Bendix, Malene: "Klassen i uderummet", www.udeskole.dk, 2006.
- Bendix, Malene: "Hvorfor skal børn undervises i naturen", trykt i fagbladene "Naturvejleder" og "Skolestart", 2004. Findes på www.udeskole.dk.
- Bendix, Malene og Greftoft, Henrik: "Slip dem ud – en vejledning om udeskole og naturklasser", Skoven i Skolen og Københavns Kommune, 2003. Findes på www.udeskole.dk.
- Bentsen, Peter: "Udeskole: outdoor teaching and use of green space in Danish schools", University of Copenhagen (2010).
- Bentsen, P., et al.: "The extent and dissemination of udeskole in Danish schools." Urban Forestry and Urban Greening (2010).
- Bentsen, Peter: "Udvid skolens læringsrum", Skolebyggeri og pædagogik (2010).
- Breiting, Søren: "Udeskole og elevers handlekompetence – hvad kan elever lære i naturen som uddannelse for bæredygtig udvikling", Udeskole.dk, 2011.
- Dahlgren, Lars Owe og Szczepanski, Anders: "Uden-dørspædagogik", Børn og Unge, 2011.
- Dahlgren, Lars Owe et al: "Utomhuspedagogik som kundskapskælle - Närmiljö bliver lärmiljö", Studenterlitteratur, 2007.
- Ejbye-Ernst, Niels: "Naturbørnehaver i Danmark. Oprindelse og pædagogiske perspektiver", www.udeskole.dk, 2011.
- Folkeskolens formål, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen, Undervisningsministeriet, 2010
- Fredens, Kjeld: "Når tingene taler til os", www.udeskole.dk, 2005
- Guthrie, J. T., Wigfield, A., & Perencevich, K. C. (Ed.). "Motivating reading comprehension: Concept-Oriented Reading Instruction". Mahwah, NJ: Erlbaum, (2004).
- Hare, Richard et al.: "Læringsmiljø Nærmiljø", Skov & Landskab, 2010 (find på www.sl.life.ku.dk)
- Hiim, Hilde og Hippe Else: "Læring gennem oplevelse, forståelse og handling. En studiebog i didaktik. Gyldendal 1997.
- Hyllested, Trine: "Underholdning eller undervisning? Naturfaglige ekskursioner til eksterne læringsmiljøer i hele skoleforløbet", Dafolo Forlag, 2009.
- Jordet, Arne: "Klasserommet udenfor", Cappelen akademiske 2010
- Jordet, Arne Nikolaisen: "Lutvann-undersøkelsen. En case-studie om uteskolens didaktikk. Delrapport 2", Høgskolen i Hedmark Rapport nr. 9 – 2003.
- Jordet, Arne Nikolaisen: "Nærmiljøet som klasserom" En undersøkelse om uteskolens didaktik i et danningsteoretisk og erfaringspedagogisk perspektiv", Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, 2007.
- Jørgensen, Peter Bjerg: "At stikke hovedet ind i naturen", hovedfagsopgave fra Høgskolen i Telemark, 1999.
- Kvebek, David: "Det myndiggjorte mennesket", Aventura, 1990.
- Larsen, Steen: "Den videnskabende skole", Eget forlag, 1993.
- Lundager Jensen, Laura: "Hvor går medborgerudeskolen hen, når den går ud?", Eksamenopgave Masteruddannelse i medborgerskab (citizenship education), DPU 2011.
- Mygind, Erik et al.: "Udeundervisning i folkeskolen – Et casestudie om en naturklasse på Rødkilde Skole og virkningerne af en ugentlig obligatorisk naturdag på yngste klassetrin i perioden 2000 – 2003", Museum Tusulanums Forlag, 2005.
- Schilhab, Theresa S. S.; Petersen, Anne Mette Kaae; Sørensen, Lasse Bak; Gerlach, Christian: "Skolen i skoven – Hjerne, krop og læring i naturen", Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, 2007).
- Szczepanski, Anders: "Handlingsburen kunnskab - lärares uppfattningar om landskapet som läremiljö", Licentiatavhandling, Linköping Universitet utbildningsvetenskap, 2008
- Tordsson, Bjørn: "Hvad er det naturmøtet gør med os?", www.udeskole.dk, 2006.
- Tordsson, Bjørn: "Å svare på naturens åpne tiltale – en undersøkelse af meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse af friluftsliv som sociokulturelt fenomen", Dr. Scient afhandling, The Norwegian University of Sports and Physical Education, 2003.

Link

Dansk Landbrug: www.landbrug.dk
Danmarks Naturfredningsforening www.dn.dk/
Dansk Naturvidenskabsformidling:
www.formidling.dk
Dansk Ornitologisk forening: www.dof.dk
Dansk Skovforening: www.skovforeningen.dk
Fugle og Natur: www.fugleognatur.dk
Forskningsformidling: www.videnskab.dk
Friluftskortet: www.friluftskortet.dk (overnatning og ture)
Friluftsrådet: www.friluftsradet.dk
Grønt Flag – Grøn Skole: www.groentflag.dk

Grønne Spirer: www.gronnespirer.dk
Kort og matrikelstyrelsen: www.kms.dk
Lejrskoler: www.lejrskole.dk
Mit Vadehav: www.mitvadehav.dk
Naturnet: www.naturnet.dk
Naturstyrelsen: www.naturstyrelsen.dk
Naturvejledere: www.natur-vejleder.dk
Skoven i Skolen: www.skoven-i-skolen.dk
Spejdere: www.dds.dk
Træ Er Miljø: www.trae.dk
Udeskole.dk: www.udeskole.dk
Økologisk Landsforening: www.okologi.dk

Stikord

Ansvar 6
Børn 28
Bål 15
Cykler 17
Ejerskab 29
Evaluering 18, 19
Faglige mål 20 – 26
Fremtid 30
Dagbog 18
Danmark 5
Dannelse 24
Dannelsesrejse 17
Definition 2
Dewey 3
Døde mus 16
Evaluering 19
Eventyr 26
Fisk 26
Forståelse 27
Forældre 6
Gadekunst 26
Grupper 13
Gyldne øjeblikke 16
Handling 27

Handlekompetence 29
Huskeknager 27
Inde 10, 11
Indhold 22
Jættestue 26
Klasseværelser 8
Kort 4, 5
Kriterier for det gode ude-
skoleforløb 24
Lejrplads 9
Logbog 18
Lyst 6
Læringsarena 4
Medborgerskab 29
Motivation 28
Mæt, tør, varm 15
Naturen 14
Naturfag 14
Nysgerrighed 28
Oplevelse 27
Organisering 12
Overlevelse 15
Planlægning 20-26
Rammer 10

Refleksion 19
Rejsen 16, 17
Rutiner 10
Sange 16
Samlinger 8
Sidemandsoplæring 5
Skolegård 8
Smådyr 23
Stedets betydning 2
Tøj 15
Togtur 16
Top 5 14
Udedag 10
Udeskole 2
Udeskoleforløb 23
Udeskolelærer 6, 7, 10, 11, 12,
19, 24, 25
Udeskolens potentiale 24
Ugeplan 21
Urban udeskole 9
Våde fødder 15
Årsplan 20
Årstidshjul 20

GULD TAND den BLANKE

Jeg er DOKTOR

Jeg heter GULD TAND forde jeg heter GULD-
TAND OG VENER BLANK
I FAMILIEN ER JEG SØN
JEG ER OGSÅ JAGER OG SGAFOR AFTENS
MAREN, JEG SKYDER JORDE BAMBIET OG
FUGL OG MANGE ANDRE DYR
OG JEG GÅR NOSEN GANGE IKVIS

Sidste forår arbejdede 3.e og 4.e på Syvstjerneskolen i Værløse med Vikingetiden ude i Hareskoven. Eleverne arbejdede i familiegrupper og udviklede hver sin rolle. Her er Guldtand beskrevet af Rasmus Østfeldt i 3.e.

Udeskole i kortform

”Udeskole – viden i virkeligheden” samler viden om og erfaringer med udeskole – og diskuterer udeskolens praksis og didaktik i ultrakort form. Der kan siges meget mere og andet om udeskole, og vi opfordrer til at hæftet suppleres af andre kilder. Vi håber at den enkle form kan være med til at gøre det lettere at finde viden om udeskole - og at hæftet kan være et oplæg til debat om udeskolens didaktik og praksis, så vi sammen kan udvikle udeskole i Danmark.

”Udeskole – viden i virkeligheden” er udgivet af Skoven i Skolen, Udeskole.dk og VIA University College i 2012 og kan findes som pdf-fil på www.udeskole.dk og www.skoven-i-skolen.dk. Du kan erhverve hæftet på tryk ved henvendelse til Skoven i Skolen, info@skoven-i-skolen.dk.

Skoven i Skolen og Udeskole.dk

Skoven i Skolen har siden 1999 formidlet viden om og idéer til, hvordan skolebørn kan undervises i skolens fag i skov, natur og kultur i skolens nære omgivelser via nettet, kurser, foredrag, artikler mm. På hjemmesiden www.skoven-i-skolen.dk kan du finde idéer til aktiviteter og ude-undervisningsforløb for alle skolens fag og klassetrin. På www.udeskole.dk kan du finde viden om udeskolens teori og praksis. Tilmeld dig nyhedsbreve og få idéer og viden løbende.

Bag Skoven i Skolen står Dansk Skovforening, Naturstyrelsen, Friluftsrådet, Træ Er Miljø og Undervisningsministeriet.

UdeskoleNet

UdeskoleNet er en forening, som arbejder for at fremme udeskole i Danmark. UdeskoleNet er for alle, som arbejder med udeskole - lærere, pædagoger, naturvejledere, formidlere, forskere, studerende. Vi mødes to gange om året. Hvert møde har et tema, som behandles teoretisk af en oplægsholder og praktisk via workshops. UdeskoleNet blev etableret i 2006. Foreningen er åben – og du kan melde dig ind via udeskolenet@udeskole.dk.

www.skoven-i-skolen.dk & www.udeskole.dk

